

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ УЧНІВ З ДИСЦИПЛІН ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ: ВЕРБАЛЬНИЙ АСПЕКТ

В статті розкриваються особливості викладання дисциплін художньо-естетичного циклу, а також сучасні технології вербального оцінювання знань учнів з мистецьких дисциплін.

Ключові слова: технології, оцінювання, мистецтво, вербальна оцінка, творчий підхід.

Постановка проблеми. Сьогодні мистецтво у системі сучасної освіти розглядається як суттєвий компонент загальної освіти школяра. Сучасне навчання, і мистецька освіта, зокрема, ґрунтуються на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, визначених в основних нормативних документах освіти – державних стандартах, програмах, підручниках.

Одним із можливих підходів гармонізації та всебічного розвитку особистості більшість вчених вбачає в реалізації основних змістових компонентів інтегрованого навчання. Різні аспекти інтегрованого навчання, висвітлені в працях як зарубіжних так і вітчизняних вчених: І. Беха, Н. Бібіка, П. Блонського, С. Гончаренка М. Леонтовича, А. Луначарського, О. Савченко С. Шацького, Б. Яворського. Пріоритетним напрямком в гармонійному розвитку особистості залишається мистецька освіта, що ґрунтується на засадах полі культурності, гуманізму та аксіологічному характері виховання та освіти.

Актуальність дослідження. Питання викладання мистецьких дисциплін в сучасній початковій школі та підходи щодо оптимізації навчально-виховного процесу в контексті викладання дисциплін художньо-естетичного циклу, а також система оцінювання є досить актуальними. Загальна мистецька освіта реалізується за предметно-інтегративною моделлю, до якої входять: «варіативна» та «інваріативна» складова. «Інваріативна» забезпечує викладання таких дисциплін, як: «Музика», «Образотворче мистецтво» та «Художня культура». До «варіативного» комплексу входять: «Хореографія», «Дизайн», «Медіакультура» та «Мистецтво». Дані предмети художньо-естетичного циклу складають основу галузі «Естетична культура».

Правове забезпечення викладання дисциплін художньо-естетичного циклу здійснюється на основі нормативно-правової бази: Національна доктрина XXI століття; Державний стандарт базової і повної середньої освіти (від 1.09.2012); Концепції загальної мистецької освіти (від 26

червня 2003р.); Концепція художньо-естетичного виховання учнів в ЗОШ (25 лютого 2004р.); Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах.

Основною метою мистецької освіти є виховання світоглядних уявлень та художньо-образного мислення. Мета та основні завдання сучасної мистецької освіти містяться у «Концепції загально-мистецької освіти». Тут же зазначено, що курс «Мистецтво» будується на засадах «поліцентричної інтеграції» художніх знань. Це відбиває реальний поліфонічний художній образ світу та передбачає виділення домінуючих змістових ліній («музика» та «образотворче мистецтво»), які органічно поєднуються в тематичний цикл на основі загально-світоглядної орієнтації та збагачуються елементами естетичних мистецтв (хореографія, театр, кіно). Спільним в усіх видах мистецтва є естетичні відображення в художніх образах закономірностей людського буття та культурно-логічна спорідненість, що зумовлює єдину тематичну структуру програми «Мистецтво». Зміст і структура навчальної програми з мистецтва дидактично адаптовані для навчальних і виховних завдань початкової школи.

Загальна дидактична структура курсу «Мистецтво» включає в себе домінуючі змістові лінії (музичне мистецтво та візуальне мистецтво) та додаткові змістові лінії (синтетичні мистецтва (хореографія, театр, кіно)).

Мета вивчення навчального предмету «Мистецтво»: у процесі сприймання та інтерпретації творів мистецтва, практичної художньо-творчої діяльності, формувати в учнів комплекс ключових міжпредметних естетичних та предметних мистецьких компетентностей, який забезпечить здатність до художньо-творчої самореалізації особистості. [7]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначемо, що у 2018 році вчителі початкових класів підвищували кваліфікацію за типовою освітньою програмою для підвищення кваліфі-

кації педагогічних працівників, затверджену наказом МОН України від 15.01.2018 № 36. Саме в програмі означено профіль учителя початкової школи. Профіль або опис компетентностей, відповідає Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням КМУ від 14.12.2016 № 988. У Програмі також виокремлено основні індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості вчителя, яких він має набути для успішного виконання стратегічної мети й завдань реформування початкової освіти. Головна ідея підвищення кваліфікації — забезпечити індивідуально-особистісне та професійно-діяльнісне самовдосконалення педагогів початкової школи завдяки активізації їхньої базової освіти, набутого професійного та життєвого досвіду.

В свою чергу 5 років тому, було визначено провідні компетентності, що мають бути сформовані в учнів в контексті вивчення мистецтва та засади системи оцінювання знань та умінь відповідно до наказу Міністерства освіти і науки від 21.08.2013 № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти». Відповідно до наказу, оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється вербально: у 1 класі з усіх предметів інваріантної складової; у 2-4 класах з предметів інваріантної складової: «Сходінки до інформатики», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», інтегрованого курсу «Мистецтво», «Основи здоров'я», «Фізична культура». При оцінюванні знань, вмінь і навичок учнів 2 класу (I семестр) за рішенням педагогічної ради замість балів використовуються словесні (вербальні) оцінки. Відмова від використання балів у процесі навчання учнів 2-4 класів з окремих навчальних предметів обумовлена необхідністю формування внутрішньої мотивації в навчанні, збереження психофізичного здоров'я учнів, формування адекватної самооцінки учнів, розвитку творчих здібностей учнів, формування умінь самостійно оцінювати результати власної навчальної діяльності, розвитком навчальної самостійності учнів у здійсненні контрольної оцінювальної діяльності. [5]

У процесі контрольної оцінювальної діяльності при безбальному оцінюванні використовуються як усні, так і письмові оцінні судження, які характеризують процес навчання і відображають кількісний і якісний результати процесу навчання: ступінь засвоєння знань і вмінь з навчальних предметів та рівень розвитку учнів. Окрім того, доцільність безбального навчання викликана:

- специфікою навчальних предметів («Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», інтегрованого курсу «Мистецтво»)

- значними відмінностями в рівнях розвитку індивідуальних здібностей і творчих обдарувань учнів;

- переважанням колективних видів діяльності у процесі навчання музики, фізичної культури та ін.;

- множинністю видів діяльності на уроках з предметів «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», включенням вчителів у творчий процес. [3]

Протягом всього періоду навчання, який проходить без використання балів, вчитель цілеспрямовано працює над формуванням в учнів навичок самостійного оцінювання результатів власної навчальної діяльності. Так, оцінювання вчителем, дитина не відносить до своєї діяльності, а сприймає як заохочення чи покарання, позитивне або негативне ставлення до неї. Для шести-семирічного школяра, який відчуває труднощі в засвоєнні навчального матеріалу, заохочення навіть найменшого успіху має велике значення. Тому, розставляючи акценти в оцінці успіхів і невдач, учитель повинен дбати про домінування позитивних переживань, пов'язаних із засвоєнням знань. Доцільно під час оцінювання характеризувати роботу учня, а не його особистість, використовуючи вислови на зразок: правильно чи неправильно; я твоєю роботою задоволена чи не задоволена; сьогодні твоя відповідь повніша чи недостатньо повна, ніж на попередньому уроці тощо, замість: ти найрозумніший або я тобою не задоволена.

У процесі безбального оцінювання важливим є навчальний діалог-аналіз відповіді учня чи результативності виконаної ним роботи. Коментар до процесу оцінювання спочатку здійснюється вчителем. У повному обсязі оцінні судження вчителя чи учнів висловлюються в такій послідовності:

– відзначення позитивних сторін відповіді та успішно виконаних аспектів практичної роботи;

– чітке визначення (в доброзичливій формі) допущених помилок та недоліків (так, щоб учень усвідомив свої прорахунки);

– визначення шляхів подолання прогалин у знаннях, рекомендації щодо удосконалення практичних навичок із конкретною інформацією про можливість ліквідації недоліків;

– висловлення віри, доброзичливої впевненості в тому, що учень докладе необхідних зусиль і досягне вищих показників навчальних досягнень. [5]

Саме у такий спосіб висловлення оцінних суджень у дитини формується свідоме ставлення

до навчання, віра в свої сили, бажання поліпшити результат своєї навчальної діяльності.

У процесі контролю слід враховувати індивідуальні психологічні якості дитини. Здебільшого варто заохочувати дітей сором'язливих, пасивних, з хворобливим самолюбством, рідше і стриманіше – самовпевнених.

Вміло користуючись у роботі з учнями педагогічною вербальною оцінкою, вчитель закладає основи для формування в них умінь об'єктивно оцінювати хід і результати своєї діяльності, стимулює розвиток навчальних мотивів. У процесі вербального оцінювання навчальної діяльності шести-семирічних учнів доцільно використовувати такі форми та прийоми:

1) різні форми схвалення, погодження, підбадьорювання, виражені словесно та за допомогою міміки, жести, модуляції голосу: справився; уже краще; чудово; видно, що стараєшся; задоволена твоєю роботою та ін. У такій же формі висловлюють зауваження, заперечення, осуд: спробуй не поспішати і довести до лінії; обведи зразок і напиши так само; як ти думаєш, що в тебе не так, як на зразку? тощо;

2) розгорнуте словесне оцінювання (вчитель аналізує хід роботи, її результат, коментує спосіб виконання, показує, що саме варте уваги, стимулює учнів наслідувати зразок відповіді, показує раціональніші способи роботи, пояснює можливість сказати зрозуміліше, точніше);

3) перспективна й відстрочена оцінка (вчитель роз'яснює, за яких умов учень може в перспективі одержати найвище схвалення);

4) динамічна виставка окремих дитячих робіт з будь-якого виду діяльності (малюнки, зошити, вироби тощо), яка організовується для ознайомлення з нею колективу школи й батьків;

5) ігрова оцінка – нагородження переможців, учасників гри різними ігровими атрибутами. [1]

Основними принципами безбального навчання є: критеріальність; пріоритет самооцінки; безперервність; гнучкість і варіативність інструментарію оцінки; поєднання якісної та кількісної складових оцінки; природність процесу контролю та оцінки. [1]

Важливим принципом гнучкість і варіативність інструментарію оцінки. У навчальному процесі використовуються різноманітні шкали змістової оцінки, які дають можливість гнучко реагувати на динаміку навчальних досягнень і розвитку учня; на яких фіксується результат виконаної роботи за певними показниками, різноманітні форми графіків, таблиць, листів індивідуальних досягнень, «чарівні лінієчки», «сходинки зростання», позначення «+», «-» тощо.

Недопустимою є заміна оцінок іншими зовнішніми атрибутами (зірочками, квіточками, прапорцями тощо), оскільки при цьому функцію оцінки бере на себе цей предметний малюнок і ставлення дитини до нього ідентичне ставленню до оцінки в балах. [5]

Поєднання якісної та кількісної складових оцінки відображає рівень особистісного розвитку учнів, зокрема, таких важливих характеристик особистості, як самостійність, відповідальність, комунікативність, уміння працювати в групі, в парі, ставлення до навчальної праці, рівень прикладених зусиль, індивідуальний стиль мислення та ін. Кількісна складова, в свою чергу дозволяє вибудувати шкалу індивідуальних досягнень учнів, порівнювати сьогоденні досягнення учня з його попередніми успіхами. Поєднання якісної та кількісної складових оцінки забезпечує найбільш повну картину динаміки розвитку кожного учня з урахуванням його індивідуальних здібностей і особливостей.

Усний контроль, здійснюється з використанням фронтальної, групової, парної та індивідуальної роботи. Слід враховувати, що монологічне мовлення учнів початкових класів тільки формується, тому неприпустимо зловживати індивідуальним усним опитуванням молодших школярів.

Основними показниками особистісного розвитку учнів є: сформованість загальнонавчальних умінь та навичок; сформованість основних ціннісних орієнтирів, які визначають мотиваційну основу особистості; сформованість навчально-пізнавальних інтересів; здатність до узгоджених дій з урахуванням іншої позиції; самостійність дій, суджень, критичне ставлення до власних та інших дій; адекватність самооцінки; вираження творчості у різних видах діяльності. [6]

На уроках мистецтва у 2-4 класах учні можуть використовувати оціночні таблиці, що дозволяють фіксувати наявність уявлень у сфері музичного та образотворчого мистецтва, ступінь сформованості практичною музичною та образотворчою діяльністю. При визначенні критерію важливо враховувати позицію, в якій учень здійснює музичну діяльність, оскільки кожній із позицій відповідають певні показники (правильно, точно – для слухання; виразно, емоційно – для виконання; оригінально – для творчої роботи тощо). Критерій визначається до початку діяльності. Обов'язковою умовою є відповідність критерію реальним можливостям учнів. Наприклад, до початку співу, слід встановити, яким повинно бути виконання (виразним, відображаючим настрій, характер музики; емоційним, що передає ставлення виконавця до виконуючого твору).

Відповідно до рекомендацій МОН у 1-4 класах з предметів художньо-естетичного циклу домашні завдання учням не задаються і в журналі не записуються. Але рекомендованими завданнями є слухання музики, малювання, завдання на сприймання та інтерпретацію рукописної та природної краси, творів мистецтва у навколишньому світі, розповіді про свої враження на уроках. Доцільно рекомендувати учням слухати і дивитися протягом тижня певні музично-пізнавальні радіо- і телепередачі.

Звертаємо увагу на те, що тематичне оцінювання проводиться на основі поточного. Окремі перевірки (контрольні, самостійні роботи) з музичного мистецтва та образотворчого мистецтва не проводяться.

Семестрове оцінювання проводиться двічі на семестр у вигляді контролю та виставляється в журналі в окрему колонку без дати. Семестрова оцінка виставляється на основі тематичної та оцінки отриманої за семестровий контроль. Семестрова оцінка коригуванню не підлягає. Окремі зошити для виконання письмових домашніх завдань не передбачені.

Таким чином, можна зробити висновок про існування двох форм оцінювання дисциплін мистецького циклу: вербальної та невербальної. Ці форми присутні на кожному році вивчення дисципліни, проте вікові та психологічні особливості дітей перших років навчання визначають домінуючу-вербальну форму, старші класи-невербальну.

Список використаної літератури:

1. Зайченко, Іван Васильович. Педагогіка: навчальний посібник для студентів пед.вузів Вид. 3-тє, переробл. та доп. Київ : ЛіраК, 2016. 607 с.
2. Коберник О. М. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі: Навч.-метод. посібник. К. Наук, світ. 2001. 182с.
3. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Педагогічна газета. 2001. №12 (90). С. 6 – 7.
4. Масол. Л. Школа культури виховує людину, яка мислить і прагне творити // Початкова школа. 2001. №5. С. 38 – 40.
5. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко.– Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. -256 с.
6. Мойсеюк, Неля Євтихівна. Педагогіка: навчальний посібник. 4-те вид. доп. Київ, 2003. 616с.
7. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. з навчанням українською мовою. Мистецтво. 1-4 класи. К. : Видавничий дім «Освіта», 2011.
8. Пометун О., Пироженко Л. К.: Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод.посібник: В. С. К., 2004.192с .
9. Рудницька О. Інтегративні зв'язки у викладанні предметів художньо-естетичного циклу. Початкова школа. 2001. №5. С. 40 – 43.

В статтє раскрываються особенности преподавания дисциплин художественно-эстетического цикла, а также современные технологии вербального оценивания знаний учеников по художественным дисциплинам.

Ключевые слова: технологии, оценивание, искусство, вербальная оценка, творческий подход.

The article reveals the main features of teaching of art-disciplines, and also modern technologies of evaluation of pupil's knowledges from artistic disciplines .

Key words: technologies, evaluations, art, a verbal estimation, creative approach.